

них вимог; основних засад співпраці ДКЦПФР з уповноваженим органом з питань ДПП [1, ст. 22];

• "Про захист економічної конкуренції" [26] щодо отримання попереднього дозволу антимонопольних органів на укладення угоди державно-приватного партнерства та погодження положень статуту акціонерного товариства, що опосередковує інституційне ДПП, а також Закону "Про Антимонопольний комітет" [27] щодо повноважень останнього з питань захисту економічної конкуренції при встановленні відносин ДПП.

Інституційне ДПП як досить складна форма (господарсько-управлінська технологія [14]) поєднання партнерських та корпоративних відносин, є потребою сучасного суспільства, в якому ринкові засади економіки мають поєднуватися із соціальним її спрямуванням і відповідно – збалансованим поєднанням публічних та приватних інтересів в особі їх носіїв – державних та приватних партнерів як учасників співпраці для реалізації суспільно необхідних проєктів.

1. Закон України від 01.07.2010 р. "Про державно-приватне партнерство" // Голос України від 30.07.2010 – № 140. 2. Спасибо-Фатеева І. В. Акціонерные общества: корпоративные правоотношения. Монография / И. В. Спасибо-Фатеева. – Х.: Право, 1998. – 251 с. 3. Вінник О.М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення: Монографія / О.М. Вінник. – К.: Атіка, 2003. – 352 с. 4. Кібенко О. Європейське корпоративне право на етапі фундаментальної реформи: перспективи використання європейського законодавчого досвіду у правовому полі України. Серія "Юридичний радник" / О. Кібенко. – Х.: Страйк, 2005. – 432 с. 5. Кравчук В.М. Корпоративне право: Науково-практичний коментар законодавства та судової практики / В.М. Кравчук. – К.: Істина, 2005. – 720 с. 6. Щербина В.С. Правова природа корпоративних відносин / В.С. Щербина. // Українське комерційне право. – 2006. – № 7. – С. 10-14. 7. Воловик О.А. Інтереси господарських товариств: проблеми правового забезпечення в корпоративних відносинах: Монографія / О.А. Воловик. – Луганськ, Вид-во СНУ ім. В.Далія, 2006. – 132 с. 8. Кравчук В.М. Припинення корпоративних відносин в господарських товариствах: Монографія / В.М. Кравчук. – Львів: Край, 2009. – 464 с. 9. Харенко О.В. Правове регулювання корпоративних відносин в господарських товариствах / О.В. Харенко // Українське комерційне право. – 2006. – № 7. – С. 15-24. 10. Корпоративне управління: Монографія / І. Спасибо-Фатеева, О. Кібенко, В. Борисова;

За ред. проф. І.Спасибо-Фатеевої. – Х.: Право, 2007. – 500 с. 11. Корпоративне право України: Підручник / За заг.ред. В.В.Луця, доктора юридичних наук, професора, академіка НАПрН України. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 384 с. 12. Вінник О.М. Проблеми правового регулювання корпоративних і партнерських відносин: Монографія / О.М. Вінник. – К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2010. – 166 с. 13. Спасибо-Фатеева І. Цивілістичний погляд на поняття партнерства / І. Спасибо-Фатеева. // Право України. – 2010. – № 12. – С. 4-10. 14. Вінник О.М. Деякі аспекти застосування корпоративно-управлінських технологій у відносинах державно-приватного партнерства / О.М. Вінник. // Актуальні проблеми юрид. науки: 36 тез між-нар.наук. конф. "Десять осінніх юридичних читань" (м. Хмельницький, 12-13 листопада 2010 р.): у 4-х частинах – частина третя: "Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес". – Хмельницький: Вид-во Хмельн.ун-ту управління та права, 2010. – С. 50-56. 15. Савельєв А.В. Договор простого товариства в російському гражданском праве // Актуальные проблемы гражданского права / Под ред. М.И. Брагинского; Исследовательский центр частного права. Российская школа частного права. – М.: Статут, – 1999. – С. 276-329. 16. Иоффе О.С. Обязательственное право / О.С. Иоффе. – М.: "Юридическая литература", 1975. – 880 с. 17. Закон України від 17.09.2008 р. "Про акціонерні товариства" // Відомості Верховної Ради України, 2008, N 50-51, ст.384. 18. Закон Республіки Словенія "Про публічно-приватне партнерство" від 23.11.2006 р. (PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP ACT (ZJZP) // www.mf.gov.si/slov/javnar/53646-ZJZP_EN.pdf. 19. Закон Хорватії від 24 жовтня 2008 р. "Про публічно-приватне партнерство": Act on Public Private Partnerships adopted by the Croatian Parliament at its session of 24 October 2008 // http://www.antikorupcija.hr/Default.aspx?sec=161. 20. Закон Латвії від 09.07.2009 р. "Про публічно-приватне партнерство" / Public-Private Partnerships Law, 9 July 2009 // http://www.ppp.lv/fetch_6625.html. 21. PPP Services in Poland // http://www.publicprivatepartnership.pl/ppp_services.htm. 22. STATE AUTHORITIES (PUBLIC PRIVATE PARTNERSHIP ARRANGEMENTS) ACT, 2002 // http://www.acts.ie/en.act.2002.0001.1.html#sec7. 23. FIJI ISLANDS PUBLIC PRIVATE PARTNERSHIPS ACT 2006 // http://www.paclii.org/fj/legis/num_act/pppa2006313/ 24. Закон України від 23.02.2006 р. "Про цінні папери та фондовий ринок" // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 31. – Ст. 268. 25. Закон України від 30.10.1996 р. "Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні" // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 51, ст. 292. 26. Закон України від 11.01.2001 р. "Про захист економічної конкуренції" // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 12, ст. 64. 27. Закон України від 26.11.1993 р. "Про Антимонопольний комітет України" // Відомості Верховної Ради України, 1993, № 50, ст.472.

Надійшло до редколегії 27.06.11

М. Краснова, д-р юрид. наук

ФІНАНСУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ЗАХОДІВ У СИСТЕМІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ ДОГОВОРІВ В УКРАЇНІ

В статті аналізуються положення чинного законодавства України, які забезпечують реалізацію державно-приватного партнерства в галузі екології, в тому числі шляхом дозовірного фінансування здійснення природоохоронних заходів за рахунок коштів державного бюджету та фондів охорони навколишнього природного середовища.

Ключові слова: державна екологічна політика; державно-приватне партнерство в галузі екології; фінансування природоохоронних заходів.

В статье анализируются положения действующего законодательства Украины, которые обеспечивают реализацию государственно-частного партнерства в области экологии, в том числе посредством финансирования осуществления природоохранительных мероприятий за счет средств государственного бюджета и фондов охраны окружающей природной среды.

Ключевые слова: государственная экологическая политика; государственно-частное партнерство в области экологии; финансирование природоохранительных мероприятий.

The article analyzes the provisions of current legislation of Ukraine to ensure the implementation of public-private partnership in the field of ecology, including through contractual funding of environmental activities at the expense of state budget funds and environmental protection.

Key words: environmental policy, public-private partnership in the field of ecology, financing of environmental activities.

Вважається, що сучасний світ – це результат взаємодії природи і суспільства, або ж навіть втручання суспільства в природу, що є відповідним для розуміння низки глобальних екологічних проблем, для розв'язання яких потрібні глобальні ресурси: як фінансові, так і людські [1]. Тому й в Україні для досягнення мети і завдань державної екологічної політики передбачені різні засоби [2], серед яких вагома роль відводиться врегулюванню публічно-правових екологічних відносин шляхом укладання договорів на засадах державно-приватного партнерства [3]. Так, щоб досягти такої цілі як забезпечення екологічно збалансованого природо-

користування (ціль 6), завданнями у цій сфері є низка заходів, в тому числі: технічне переоснащення виробництва на основі впровадження інноваційних проєктів, енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів до 2020 року; запровадження до 2015 року системи економічних та адміністративних механізмів з метою стимулювання виробника до сталого та відновлюваного природокористування і охорони навколишнього природного середовища, широкого запровадження новітніх більш чистих технологій, інновацій у сфері природокористування та інше.

Щоб досягти таких завдань передбачені різні інструменти реалізації державної екологічної політики. Зокрема, економічні та фінансові механізми, які спрямовані на забезпечення стабільного фінансування природоохоронної діяльності, вдосконалення економічних інструментів, що є основними передумовами реалізації екологічної політики в Україні. Розроблені та впроваджені на початку 90-х років ХХ століття економічні інструменти та механізми фінансування природоохоронної діяльності потребують подальшого розвитку в умовах глобалізації. Внаслідок обмеженості бюджетних коштів важливим є пошук нових джерел фінансування природоохоронних заходів, спрямованих на ліквідацію забруднення довкілля, забезпечення екологічної безпеки, заходів, пов'язаних з відтворенням та підтриманням природних ресурсів у належному стані. У зв'язку з цим планується забезпечити до 2020 року сприятливий податковий, кредитний та інвестиційний клімат для залучення коштів міжнародних донорів та приватного капіталу в природоохоронну діяльність, створення суб'єктами господарювання систем екологічного управління, впровадження більш чистого виробництва, технологій ресурсо- та енергозбереження.

Саме з метою розвитку економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності передбачено, зокрема: реформувати систему фондів охорони навколишнього природного середовища для мобілізації фінансових ресурсів на національному рівні та на рівнях Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя; стимулювати розвиток екологічного підприємництва, зокрема виробництво продукції, виконання робіт і надання послуг природоохоронного призначення (п.4.10).

Отже, одним із механізмів реалізації державної екологічної політики мають стати договори в екологічному праві, передусім на засадах публічно-правового договору, визначеному в Конституції України (ст.ст. 13, 14, 16), а також Закону України від 1 липня 2010 р. "Про державно-приватне партнерство" [3], де серед сфер застосування якого чітко виокремлюються еколого-правові сфери: пошук, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування; виробництво, транспортування і постачання тепла та розподіл і постачання природного газу; будівництво та/або експлуатація автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури; збір, очищення та розподілення води; охорона здоров'я; туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт; забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем; оброблення відходів (ст. 5). Тобто, більшість сфер державно-приватного партнерства стосується сфер використання природних ресурсів, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки, що окреслює *об'єкти* еколого-правових договорів, а самі сфери виступають *предметом* еколого-правових договорів. При цьому актуальними стають питання джерел їх фінансування, або ж такого важливого елементу істотних умов договорів як *ціна*.

Відповідно до вище зазначеного Закону джерелами фінансування державно-приватного партнерства можуть бути: фінансові ресурси приватного партнера; фінансові ресурси, запозичені в установленому порядку; кошти державного та місцевих бюджетів; інші джерела, не заборонені законодавством (ст. 9).

З огляду на таке метою даної статті є дослідження існуючого еколого-правового механізму фінансування природоохоронних заходів, здійснюваних у межах державно-приватного партнерства. Питання правового

забезпечення фінансування у сфері охорони навколишнього природного середовища в тій чи іншій мірі досліджували такі вчені-юристи як Розовський Б.Г., Андрейцев В.І., Петрова Т.В., Кузнєцова С.В., Костицький В.В., а також представники науки економіки природокористування Балацький О.Ф., Дорогунцов С.І., Данилишин Б.М. та інші. При цьому традиційно вважається, що фінансування охорони навколишнього природного середовища є центральним і основним елементом економічного механізму забезпечення охорони навколишнього природного середовища, самостійним комплексним правовим інститутом екологічного права, який включає сукупність взаємопов'язаних правових норм, що регулюють однорідні суспільні відносини щодо забезпечення фінансовими ресурсами природоохоронних заходів та їх цільового розподілу за основними джерелами з метою реалізації екологічної політики держави [4, с. 3].

Правові засади фінансування природоохоронних заходів базуються на принципах охорони навколишнього природного середовища, а саме: запобіжний характер заходів щодо охорони навколишнього природного середовища (п. "в" ст. 3 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25 червня 1991 р.), який реалізується шляхом їх виконання суб'єктами господарювання, діяльність яких впливає чи здатна впливати на якісні характеристики стану довкілля. Відповідно до положень ст. 42 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" фінансування заходів щодо охорони навколишнього природного середовища в Україні здійснюється за рахунок Державного бюджету України, республіканського бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій, фондів охорони навколишнього природного середовища, добровільних внесків та інших коштів. Кошти місцевих республіканського Автономної Республіки Крим і Державного фондів охорони навколишнього природного середовища можуть використовуватись тільки для цільового фінансування природоохоронних та ресурсозберігаючих заходів, в тому числі наукових досліджень з цих питань ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також заходів для зниження впливу забруднення навколишнього природного середовища на здоров'я населення.

Проаналізуємо окремі правові засади *державного фінансування*, враховуючи, що відповідні кошти спрямовуються тільки на здійснення природоохоронних заходів, передбачених у загальнодержавних, регіональних і місцевих цільових екологічних програмах, а також у Переліку природоохоронних заходів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 р. № 1147 [5].

Так, на початку цього року відповідно до Бюджетного кодексу України окремими постановами Уряду України затверджені, відповідно до ст. 20 Бюджетного кодексу України Порядку відповідного фінансування певних заходів. Зокрема, постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2011 р. № 164 "Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення природоохоронних заходів, спрямованих на запобігання виникненню та ліквідацію наслідків негативних природних явищ" передбачено, що до плану природоохоронних заходів, на які відкрито фінансування, включаються природоохоронні заходи, передбачені Комплексною програмою захисту сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод на період до 2010 року та прогноз до 2020 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 3 липня 2006 р. № 901 [6]; Програмою

комплексного протипаводкового захисту в басейні р. Тиси у Закарпатській області на 2006-2015 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 2001 р. № 1388 [7]; Державною цільовою програмою комплексного протипаводкового захисту в басейнах річок Дністра, Пруту та Сирету, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2008 р. № 1151 [8]; інші природоохоронні заходи, в тому числі, визначені у переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 р. № 1147.

Іншою постановою Кабінету Міністрів України, від 28 лютого 2011 р. № 163 "Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для комплексної реалізації державної екологічної політики, здійснення природоохоронних заходів", визначено механізм використання коштів, передбачених безпосередньо у Державному бюджеті за програмою "Комплексна реалізація державної екологічної політики, здійснення природоохоронних заходів".

Традиційно розпорядниками таких коштів, відповідальними виконавцями бюджетних програм, в тому числі виконавцями нижчого рівня, а отже, *державними замовниками* (курсив наш – М.К.) (як їх визначає Закон України "Про державно-приватне партнерство") виконання заходів еколого-правового державно-приватного партнерства визначаються: Міністерство екології та природних ресурсів України (щодо здійснення природоохоронних заходів), Міністерство аграрної політики та продовольства України (щодо заходів із захисту, відтворення та підвищення родючості ґрунтів тощо), Державне агентство водних ресурсів (щодо заходів для захисту від шкідливої дії вод сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь, для проведення державного моніторингу поверхневих вод, паспортизації та управління водними ресурсами, ведення водного кадастру), Державне агентство лісових ресурсів (щодо заходів з ведення лісового і мисливського господарства, охорони і захисту лісів, для створення захисних лісових насаджень та пользахисних лісових смуг), Міністерство надзвичайних ситуацій України (щодо будівництва пускового комплексу "Вектор" та експлуатації його об'єктів, пов'язаних з поводженням з радіоактивними відходами), інші органи.

Зокрема, Міністерство екології та природних ресурсів України формує план природоохоронних заходів у порядку, ним же й визначеному, який затверджується цим органом за погодженням з Мінфіном України. Виконавці за напрямками використання бюджетних коштів та (або) за окремими природоохоронними заходами, а також розподіл (перерозподіл) видатків між адміністративно-територіальними одиницями, у розрізі розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів визначаються Міністерством екології та природних ресурсів, іншими уповноваженими органами.

Видатки, пов'язані з фінансуванням об'єктів, що мають ознаки капітального будівництва в природоохоронній сфері, та прийняттям їх в експлуатацію, здійснюються з урахуванням вимог Порядку державного фінансування капітального будівництва, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1764 [9], та Порядку прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 923 [10].

При цьому слід брати до уваги, що *виконавці* здійснення природоохоронних заходів (або ж приватні партнери) обираються шляхом проведення конкурсів. Державні замовники при їх виборі мають керуватися По-

рядком проведення на конкурсних засадах оцінки та відбору інвестиційних проектів, що передбачають залучення коштів державного бюджету, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25 листопада 1999 р. № 2145, а також Порядком затвердження інвестиційних програм і проектів будівництва та проведення їх державної експертизи, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 31 жовтня 2007 р. № 1269.

Закупівля товарів, робіт і послуг за рахунок бюджетних коштів при укладанні еколого-правових договорів здійснюється відповідно до законодавства, в тому числі відповідно до Закону України від 1 червня 2010 р. "Про здійснення державних закупівель" [11].

Окрім зазначеного, постановою Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2005 р. № 773 (зі змінами) "Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету на здешевлення кредитів на здійснення природоохоронних заходів", передбачено механізм компенсації відсоткової ставки за залученими у банку кредитами для цих потреб [12]. Така компенсація проводиться також у межах бюджетної програми згідно з планом природоохоронних заходів, що формується та затверджується Мінприроди за погодженням з Віцепрем'єр-міністром України. Відбір природоохоронних заходів та юридичних осіб усіх форм власності, які планують здійснити такі заходи, для формування проекту плану заходів, здійснюється на конкурсній основі.

Фінансування природоохоронних заходів на договірних засадах може, як вже зазначалося, здійснюватися за рахунок коштів *фондів охорони навколишнього природного середовища* (ст. 47 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", Положення про Державний фонд охорони навколишнього природного середовища, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 1998 р. № 634). При цьому процедура відбору найбільш привабливих партнерів здійснюється відповідно до Порядку планування та фінансування природоохоронних заходів з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища, затвердженого наказом Міністерства екології та природних ресурсів України № 189 від 21.05.2002 р., згідно з яким відбір виконавців здійснюється також на конкурсних засадах. Так, у межах своїх повноважень Міністерство екології та природних ресурсів України забезпечує розпорядження фондами охорони навколишнього природного середовища, що формуються у складі Державного і місцевих бюджетів на окремих рахунках на фінансування природоохоронних заходів. Згідно з Порядком планування і фінансування природоохоронних заходів з Державного фонду охорони навколишнього природного середовища, затвердженого наказом цього Міністерства від 21 травня 2002 р. № 189, розробленого відповідно до Бюджетного кодексу України, Положення про Державний фонд охорони навколишнього природного середовища, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 травня 1998 р. № 634, в редакції від 15 лютого 2002 р. № 181, відбір природоохоронних заходів здійснюється на підставі запиту та інших документів, де визначаються: відповідність загальній меті, завданням бюджетної програми та напрямкам діяльності, які забезпечують їх реалізацію; природоохоронний ефект; економічна ефективність (термін окупності); ступінь масштабності екологічного впливу; наявність показників ресурсо- та енергозбереження; використання апробованих приладів, обладнання, технологій; готовність заходу на час подання запиту; наявність власних коштів як джерела фінансування; наявність гарантованого фінансування з інших джерел; термін реалізації заходу; сплата збору за за-

бруднення навколишнього природного середовища підприємствами, установами, організаціями, на об'єктах яких здійснюються природоохоронні заходи. Виконаці природоохоронних заходів визначаються у відповідності до процедур, встановлених Законом України "Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти" від 22 лютого 2000 р., шляхом проведення торгів. Для здійснення процедури закупівлі товарів, робіт і послуг в складі Мінекоресурсів створено постійний тендерний комітет, який уповноважений за результатами тендерів укладати договори про виконання природоохоронних заходів у межах затверджених сум [13].

Мінекоресурсів України щорічно звітує про витрачання коштів Державного бюджету та інших фондів для природоохоронних заходів. Так, за 2010 рік було профінансовано 12 бюджетних програм на загальну суму 656356,1 тис. грн., в тому числі на здешевлення кредитів комерційних банків, зокрема, для придбання та впровадження установки по сортуванню та переробці твердих побутових відходів смт Малинівка Чугуєвського району Харківської області [14].

Отже, проведений аналіз правового регулювання належного фінансування природоохоронних заходів за рахунок коштів державного бюджету, коштів фондів охорони навколишнього природного середовища дозволяє зробити висновки, що в Україні формується цілісна сис-

тема, яка здатна залучити на договірних умовах ефективних виконавців таких заходів, і тим самим спрямована на досягнення паритету публічних і приватних інтересів у галузі використання природних ресурсів, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки.

1. "Глобальні екологічні проблеми не розв'язати без глобальних ресурсів": інтерв'ю з Генеральним директором і головою Глобального екологічного фонду Монік Барбю // Урядовий кур'єр. – 2011. – 23 березня. – № 52. – С. 8. 2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21 грудня 2010 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 3. – Ст. 158. 3. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 1 липня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 524. 4. Кузнєцова С.В. Правове забезпечення фінансування у сфері охорони навколишнього природного середовища: Автореф. дис. канд. юр. наук: 12.00.06 – земельне право; аграрне право; екологічне право; природо-ресурсне право. – К., 2000. – 20с. 5. Зібрання постанов Кабінету Міністрів України. – 1996. – № 18. – Ст. 505. 6. Офіційний вісник України. – 2006. – № 27. – Ст. 1942. 7. Офіційний вісник України. – 2001. – № 43. – Ст. 1932; 2006. – № 7. – Ст. 352. 8. Офіційний вісник України. – 2008. – № 100. – Ст. 3341. 9. Офіційний вісник України. – 2001. – № 52. – Ст. 2374. 10. Офіційний вісник України. – 2008. – № 80. – Ст. 2694; 2009. – № 41. – Ст. 1370. 11. Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 33. – Ст. 471. 12. Урядовий кур'єр. – 2005. – 28 вересня. – № 183. 13. Річний звіт Державного фонду охорони навколишнього природного середовища за 2002 рік. – К.: Міністерство екології та природних ресурсів України, 2003. – С. 12. 14. Звіт Міністерства охорони навколишнього природного середовища України "Про витрачання коштів Державного бюджету України у 2010 році" // Урядовий кур'єр. – 2011. – 26 березня. – № 55.

Надійшла до редколегії 27.06.11

УДК 342.2:342.55(4)

Н. Мяловицька, д-р юрид. наук

АВТОНОМІЯ У ДЕРЖАВНОМУ БУДІВНИЦТВІ АВСТРІЇ (ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ОГЛЯД)

У статті досліджується історико-правовий розвиток державного устрою Австрії; сучасна система федеральних органів державної влади, а також статус австрійських земель – автономій з високим рівнем повноважень.

Ключові слова: конституція, державний устрій, федерація, органи державної влади, автономія.

В статье исследуется историко-правовое развитие государственного устройства Австрии, современная система федеральных органов государственной власти, а также статус австрийских земель – автономий с высоким уровнем полномочий.

Ключевые слова: конституция, государственное устройство, федерация, органы государственной власти, автономия.

The article deals with a historico-legal overview of state structure of Austria; cotemporary system of federal organs of state power and status of states of Austria – autonomies with a high level of authority.

Key words: constitution, state structure, federation, organs of state power, autonomy.

Конституційне законодавство сучасних держав Європи продовжує традиції, що були закладені з часів буржуазних революцій XVIII–XIX ст. – для децентралізації влади та регулювання міжнародних відносин надавати окремим складовим частинам держави статус автономій різних видів, у тому числі автономій з високим рівнем повноважень.

У зв'язку з цим, великий інтерес викликає досвід європейських країн у розв'язанні проблеми взаємовідносин держави як єдиного цілого з її різними складовими частинами: суб'єктами федерації у федеративних державах.

Метою даної статті є узагальнення досвіду державного будівництва в одній із федеративних країн Західної Європи – Австрії. Вибір теми обумовлений тим, що хоча окремі питання конституційного права Австрії висвітлювалися у науковій літературі, зокрема у працях А. Автономова, М. Баглая, А. Георгіци, Д. Златопольського, Ж.-П. Жакке, В. Маклакова, В. Ріяки, Б. Страшуна, В. Чиркіна, В. Шаповала, Ю. Шемшученка та ін., однак в історико-правовому аспекті статус автономних утворень цієї держави докладно не досліджувався.

Сучасна Австрія належить до європейських держав з багатовіковою історією. Уже в перші сторіччя нашої ери значна частина її нинішньої території входила до складу Давньоримської імперії на правах провінції. У

1156 р. у межах сучасної території однієї із земель країни – Нижньої Австрії було утворено герцогство Австрія.

У роки правління Габсбургів (з 1282 р.) Австрія відіграла важливу роль у союзі німецьких держав – Священній Римській імперії. Її монархи іноді водночас були й імператорами Римської імперії. З XVI ст. Австрія стає політичним центром багатонаціональної монархії, до якої входили народи багатьох територій Центральної та Південно-Східної Європи.

З середини XVIII ст. у деяких європейських державах настала епоха так званого освіченого абсолютизму, найбільшими виразниками якого були в Пруссії Фрідріх II, а в Австрії – Йосиф II.

Політика "освіченого абсолютизму" – це, власне, спроба пристосувати певною мірою державний лад абсолютної монархії до потреб нового класу, що розвивався, – буржуазії. Завданням цієї політики було збереження абсолютизму і станового ладу, що базувався на верховенстві дворянства, водночас, проводячи реформи, які могли б примирити обидва пануючі класи.

Йосиф II поставив за мету перетворити землі, які входили до складу Австро-Угорської монархії, в централізовану державу, управління якою здійснював би бюрократичний апарат чиновників. Реформи Йосифа II викликали сильний спротив серед дворянства і